

Prawo a rodzicielstwo – urlopy i świadczenia dla rodziców w Polsce

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH OBSZAR: ZDROWIE SPOŁECZNE

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Nauczyciel może elastycznie dostosować zaproponowane tutaj treści do specyfiki grupy, z którą pracuje. Scenariusz opiera się na sytuacjach codziennych i realnych wyborach, co sprzyja budowaniu samodzielności oraz odpowiedzialności za własne zdrowie. Nauczyciel decyduje, w jaki sposób wykorzysta ten materiał, uwzględniając potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Treści programowe

Treści zawarte w scenariuszu odnoszą się do podstawy programowej z zakresu przedmiotu Edukacja zdrowotna, **Dział 6. Zdrowie społeczne punkt 3 wymagań fakultatywnych**: [uczeń] *wyszukuje przepisy prawne dotyczące urlopów i świadczeń związanych z macierzyństwem i rodzicielstwem (urlop macierzyński, rodzicielski, wychowawczy i ojcowski) oraz przepisy prawne dotyczące rodzicielstwa nieletnich (matka lub ojciec małoletni)*. Koncentrują się na pytaniu przewodnim: „Jak przygotować się do wyzwań związanych z dorosłością i podejmowaniem decyzji dotyczących życia rodzinnego, zawodowego i społecznego?”.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w szkole ponadpodstawowej.

Słowa kluczowe: urlop macierzyński, urlop rodzicielski, urlop wychowawczy, rodzicielstwo nieletnich

Cel główny

Uczeń rozumie przepisy prawne dotyczące urlopów i świadczeń związanych z macierzyństwem i rodzicielstwem, potrafi wyszukać i zinterpretować odpowiednie akty prawne oraz wyjaśnia znaczenie znajomości tych przepisów w kontekście podejmowania decyzji życiowych.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- zna podstawowe przepisy prawne regulujące urlop macierzyński, rodzicielski, wychowawczy i ojcowski;
- potrafi wyszukać aktualne informacje o świadczeniach dla rodziców w aktach prawnych (Kodeks pracy, ustawa o świadczeniach rodzinnych);
- rozumie, czym różni się sytuacja prawna pełnoletnich i nieletnich rodziców;
- potrafi wskazać instytucje, które udzielają wsparcia rodzicom.

Postawy

Uczeń:

- dostrzega wagę odpowiedzialnego podejmowania decyzji życiowych;
- kształtuje świadomość swoich praw i obowiązków w przyszłości jako potencjalny rodzic i pracownik;
- rozwija umiejętność krytycznej analizy źródeł prawnych i informacji.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca grupowa;
- dyskusja plenarna.

Metody i techniki pracy

- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy – wyszukiwanie informacji w źródłach prawnych, analiza dokumentów;
- metody problemowe – case study (analiza sytuacji młodych rodziców);
- metody aktywizujące – mapa myśli, dyskusja kierowana;
- metody asymilacji wiedzy – miniwykład z prezentacją.

Pomoce dydaktyczne

- fragmenty Kodeksu pracy (rozdział dotyczący urlopów związanych z rodzicielstwem);
- fragmenty ustawy o świadczeniach rodzinnych, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego;
- karta pracy;
- przykłady sytuacji do analizy (studium przypadku);
- dostęp do internetu i strony gov.pl.

Ewaluacja osiągnięć

- karta pracy – uzupełniona tabela porównawcza urlopów i świadczeń;
- udział uczniów w analizie przypadków, obserwacja pracy uczniów;
- odpowiedzi ustne w dyskusji podsumowującej: „Jakie przepisy są szczególnie ważne dla młodych rodziców?”.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1 Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji: „**Jak prawo chroni rodziców? Urlopy i świadczenia związane z rodzicielstwem**”. Następnie przedstawia cele lekcji i pyta uczniów, jakie wyzwania wiążą się z decyzją o rodzicielstwie i dlaczego ważna jest znajomość swoich praw. Uczniowie podają spontanicznie odpowiedzi, które nauczyciel zapisuje na tablicy.

Nauczyciel prowadzi krótki miniwykład z prezentacją wprowadzającą pojęcia: **urlop macierzyński, rodzicielski, wychowawczy, ojcowski**.

2 Praca z tekstem źródłowym

Uczniowie otrzymują fragmenty Kodeksu pracy lub korzystają z wersji elektronicznej ustawy, np. na stronie sejmowej: [Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lutego 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks pracy](#) (przepisy od artykułu 175¹ Kodeksu pracy).

Uczniowie otrzymują kartę pracy z tabelą porównawczą i w parach uzupełniają odpowiedzi na pytania:

- Kto ma prawo do urlopu?
- Jaki jest czas trwania?
- Czy urlop jest płatny?
- Jakie są warunki przyznania?

Nauczyciel monitoruje pracę, wyjaśnia wątpliwości. Następnie krótko omawia przepisy prawne dotyczące rodzicielstwa osób małoletnich. Ponieważ przepisy te są rozproszone w różnych ustawach, można – kontynuując pracę z kartą pracy – rozdać uczniom wydrukowane fragmenty

aktów prawnych, które posłużą im do samodzielnego wyszukiwania informacji i udzielenia odpowiedzi na postawione pytania.

Przepisy prawne dotyczące rodziców nieletnich

1. Władza rodzicielska małoletnich rodziców

- Art. 95 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych, uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej”.
- Art. 98 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka”.

2. Uznanie ojcostwa przez małoletniego ojca

- Art. 98 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka”.
- Art. 61 § 10 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Jeżeli sporządzono akt urodzenia dziecka nieznanymi rodzicami albo macierzyństwo kobiety wpisanej w akcie urodzenia dziecka jako jego matka zostało zaprzeczone, można żądać ustalenia macierzyństwa”.

3. Ustalanie ojcostwa przez pełnoletniego ojca

Art. 62 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki”.

4. Opieka nad małoletnim

Art. 101 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców”.

5. Reprezentacja małoletniego w postępowaniach prawnych

Art. 51 § 2 Kodeksu postępowania karnego: „Reprezentuje go przedstawiciel ustawowy (matka, ojciec) lub osoba, pod której stałą pieczęć małoletni pozostaje (opiekun zastępczy)”.

3

Case study – analiza przypadku „Młodzi rodzice”

Nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy. Każda z nich analizuje jedną sytuację:

- 18-letnia uczennica rodzi dziecko – jakie prawa i urlopy jej przysługują?
- 17-letni ojciec zostaje rodzicem – jakie ma prawa i obowiązki wobec dziecka?
- Młoda para pracująca – jak mogą skorzystać z urlopów rodzicielskich?

Zadaniem grup jest wyszukanie i wskazanie, jakie przepisy dotyczą sytuacji bohaterów.

Tabela z podpowiedzią dla nauczyciela:

Case study	Prawa matki	Prawa ojca	Obowiązki rodziców	Przepisy/akty prawne
18-letnia uczennica rodzi dziecko	<p>Urlop macierzyński (20 tyg.)</p> <p>Zasiłek macierzyński 100%</p> <p>Urlop rodzicielski do 41 tyg.</p> <p>Świadczenia: 800+, becikowe</p>	<p>Może przejąć część urlopu macierzyńskiego po 14 tyg.</p> <p>Urlop ojcowski (2 tyg.)</p> <p>Świadczenia: 800+</p>	<p>Sprawowanie władzy rodzicielskiej</p> <p>Opieka nad dzieckiem</p>	<p>Kodeks pracy art. 180–182, 182 § 1–4</p> <p>Ustawa o świadczeniach rodzinnych art. 17–17c</p> <p>Kodeks rodzinny i opiekuńczy art. 94, 95</p>
17-letni chłopiec zostaje ojcem	<p>Ograniczone prawa władzy rodzicielskiej (niepełnoletnia matka)</p>	<p>Obowiązek alimentacyjny</p> <p>Ograniczona władza rodzicielska (sąd może ustanowić opiekuna)</p> <p>Uznanie ojcostwa wymaga zgody przedstawiciela ustawowego / sądu</p>	<p>Obowiązek alimentacyjny</p> <p>Współpraca z opiekunem prawnym dziecka</p>	<p>Kodeks rodzinny i opiekuńczy art. 94, 98, 101</p> <p>Kodeks pracy art. 182 § 5–6 (po osiągnięciu pełnoletności)</p>

Case study	Prawa matki	Prawa ojca	Obowiązki rodziców	Przepisy/akty prawne
Młoda para pracująca	<p>Urlop macierzyński (20 tyg.)</p> <p>Urlop rodzicielski do 41 tyg.</p> <p>Świadczenia: 800+, becikowe</p>	<p>Urlop ojcowski (2 tyg.)</p> <p>Urlop rodzicielski (część do podziału)</p> <p>Świadczenia: 800+</p>	<p>Sprawowanie władzy rodzicielskiej</p> <p>Opieka i wychowanie dziecka</p>	<p>Kodeks pracy art. 180–182, art. 182 § 1–6, art. 186 § 1–9</p> <p>Ustawa o świadczeniach rodzinnych art. 17–17c</p>

4 Dyskusja podsumowująca

Grupy prezentują swoje wnioski. Nauczyciel pyta: „Które przepisy są najważniejsze dla młodych rodziców? Jak prawo pomaga łączyć życie rodzinne z nauką lub pracą?”.

5 Podsumowanie

Nauczyciel podkreśla, że znajomość praw i świadczeń daje większe poczucie bezpieczeństwa i przygotowuje do podejmowania dorosłych decyzji.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- uproszczone fragmenty aktów prawnych;
- możliwość pracy w parach zamiast indywidualnej;
- dodatkowe pytania pomocnicze w analizie przypadku.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Zajęcia powinny być prowadzone w atmosferze dialogu i otwartości. Ważne jest, aby uczniowie rozumieli, że przepisy prawne to nie abstrakcja, lecz realne narzędzie wspierające młodych rodziców w łączeniu ról społecznych i zawodowych. Nauczyciel powinien szczególnie podkreślić różnicę między sytuacją prawną rodziców pełnoletnich i nieletnich, pokazując uczniom praktyczne konsekwencje podejmowanych decyzji życiowych.

Realizując treści zawarte w scenariuszu, można skorzystać z rekomendowanych zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (zpe.gov.pl) w następujących lekcjach [online, dostęp dn. 5.10.2025]:

- [„Instytucje prawne prawa pracy w RP”](#);
- [„Władza rodzicielska”](#);
- [„Współczesna polityka ludnościowa”](#).

Bibliografia

- [„Rodzicielstwo”](#), (b.r.), informacje na stronie Państwowe Inspekcji Pracy pip.gov.pl [online, dostęp dn. 5.10.2025].
- Sobczyk A. (red.), (2025), *Kodeks pracy. Komentarz*, wyd. VII, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck sp. z o.o.
- Urbańska-Łukaszewicz A., (2021), [„Sytuacja prawna małoletnich rodziców w zakresie możliwości sprawowania władzy rodzicielskiej”](#), „Studia Prawnicze KUL” nr 3(87), s. 177–196 [online, dostęp dn. 5.10.2025].

Urlopy i świadczenia związane z rodzicielstwem

KARTA PRACY

Instrukcja:

Pracując w parach, korzystajcie z fragmentów Kodeksu pracy i ustawy o świadczeniach rodzinnych. Wypełnijcie tabelę, uzupełniając brakujące informacje.

Zadanie 1. Porównanie urlopów

Rodzaj urlopu	Komu przysługuje?	Długość trwania	Czy jest płatny?	Dodatkowe informacje (np. warunki, możliwość podziału)
Urlop macierzyński				
Urlop rodzicielski				
Urlop wychowawczy				
Urlop ojcowski				

Zadanie 2. Prawa rodziców nieletnich

Przeczytajcie fragment ustawy dotyczącej opieki nad dzieckiem w przypadku, gdy matka lub ojciec są niepełnoletni. Odpowiedzcie na pytania:

- 1.** Kto sprawuje prawną opiekę nad dzieckiem, jeśli jego matka ma mniej niż 18 lat?

.....

.....

.....

.....

.....

- 2.** Jakie obowiązki wobec dziecka ma nieletni ojciec?

.....

.....

.....

.....

.....

- 3.** Jakie wsparcie instytucjonalne mogą otrzymać młodzi rodzice?

.....

.....

.....

.....

.....

Urlopy i świadczenia związane z rodzicielstwem – klucz odpowiedzi dla nauczyciela

KARTA PRACY

Zadanie 1. Porównanie urlopów

Rodzaj urlopu	Komu przysługuje?	Długość trwania	Czy jest płatny?	Dodatkowe informacje (np. warunki, możliwość podziału)
Urlop macierzyński	Matce dziecka (pracownicy)	20 tygodni przy urodzeniu jednego dziecka (dłuższy przy ciąży mnogiej)	Tak – zasiłek macierzyński 100% podstawy wynagrodzenia	Część urlopu (po 14 tygodniach) może przejść ojciec (pracownik)
Urlop rodzicielski	Matce i/lub ojcu dziecka (pracownikom)	Do 41 tygodni (przy urodzeniu jednego dziecka); 43 tygodnie przy porodzie mnogim	Tak – zasiłek macierzyński (w zależności od wyboru: 100% przez część urlopu, potem 60%, albo średnio 81,5%)	Może być podzielony między oboje rodziców, można go wykorzystać w częściach do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 lat

Rodzaj urlopu	Komu przysługuje?	Długość trwania	Czy jest płatny?	Dodatkowe informacje (np. warunki, możliwość podziału)
Urlop wychowawczy	Pracownikom z co najmniej 6-miesięcznym stażem pracy	Do 36 miesięcy (łącznie, do wykorzystania do ukończenia przez dziecko 6 lat)	Nie – jest to urlop bezpłatny	Może być dzielony między rodziców, każdemu z nich przysługuje wyłączone prawo do 1 miesiąca urlopu
Urlop ojcowski	Ojcu (pracownikowi)	2 tygodnie (do ukończenia przez dziecko 12 miesięcy, maks. do 14 r.ż. dziecka przy adopcji)	Tak – zasiłek macierzyński 100% podstawy wynagrodzenia	Urlop można wykorzystać jednorazowo lub w dwóch częściach, jest niezależny od urlopu matki

Zadanie 2. Prawa rodziców nieletnich

1. Kto sprawuje prawną opiekę nad dzieckiem, jeśli jego matka ma mniej niż 18 lat?

Do czasu osiągnięcia pełnoletności matka nie ma pełni władzy rodzicielskiej. Opiekę prawną nad dzieckiem sprawują rodzice małoletniej matki (dziadkowie dziecka) lub opiekun ustanowiony przez sąd.

2. Jakie obowiązki wobec dziecka ma nieletni ojciec?

Ma obowiązek łożyć na utrzymanie dziecka (alimenty). Władza rodzicielska jest ograniczona, dopóki nie osiągnie pełnoletności.

3. Jakie wsparcie instytucjonalne mogą otrzymać młodzi rodzice?

- Świadczenia rodzinne (np. „becikowe”, zasiłek rodzinny, świadczenie wychowawcze 800+)
- Pomoc ośrodków pomocy społecznej i kuratora
- Możliwość wsparcia w ramach szkoły (indywidualny tok nauczania, urlop dla uczennicy, która zostaje matką)